

Paradigmaváltás a fotográfiában

DOI : 10.46522/S.2023.02.4

JAKAB Tibor PhD

University of Arts Târgu Mureş

jakabtibor@hotmail.com

Abstract: A Paradigm Shift in Photography

Today, new media has a great influence on society. We are witnessing a consumer paradigm shift. The media increasingly relies on visuality, images, and moving images. Consumers receive media content more and more audio-visually, and due to the dumping of physical images, we are also witnessing a kind of visual inflation. The media consumer often encounters more visual impulses than he can process. Unfortunately, we can see that the story puts professional presentation in the background, so more news appears superficially, with low-quality illustrations. Before the appearance of the new media, the information went through a kind of filtering, and the editing was carried out by specialists. With the advent of new media, the concept of filtering has been reevaluated, information is pouring onto consumers almost unfiltered. We are also witnessing a paradigm shift in photography and imaging. The paradigm of analog photography was defined by what can be done with film, and with digital photography, what can be done with digital technology. Almost everything that cannot be done with film can be done with digital photography, but is it necessary and do we want to do it? I am also trying to get an answer to this question. The photograph can no longer be perceived as an authentic document by itself, as it can be easily modified. The photograph can be considered a construction, its interpretation is largely subjective. What is captured in the image needs contextualization to provide the receiver with the clues to decipher its meaning.

Key words: *paradigm shift, photography, visuality, images, new media, contextualization, analog photography, digital photography.*

Napjainkban az újmédia nagy befolyással van a társadalomra. Fogyasztói paradigmaváltás tanúi vagyunk. A média egyre jobban épít a vizualitásra, a képekre, mozgóképekre. A fogyasztók a médiatartalmakat egyre inkább audiovizuális úton fogadják be, a fizikai képek dömpingje miatt egyfajta vizuális inflációnak is tanúi vagyunk. A médiafogyasztó gyakran több vizuális impulzussal találkozik, mint amennyit képes feldolgozni. Sajnos észlelhetjük, hogy a sztori háttérbe helyezi a

professzionális tálalást, ezért több hír felületesen, gyenge minőségű illusztrációkkal jelenik meg. Az új média megjelenése előtt az információk egyfajta szűrésen mentek át, a formába öntést szakemberek végezték. Az újmédia megjelenésével a szűrés fogalma átértékelődött, az információk szinte szűrés nélkül zúdulnak a fogyasztókra.

A fotográfia és a képalkotás terén is paradigmaváltásnak tanúi vagyunk. Az analóg fotó paradigmáját az határozta meg, hogy mit lehet tenni a filmmel, a digitális fotónál, hogy mit lehet tenni a digitális technológiával. Szinte mindent, amit filmmel nem lehet megcsinálni, meg lehet csinálni digitális fényképezéssel, de van szükség erre, meg akarjuk tenni? Erre a kérdésre is próbálunk választ kapni. A fénykép már nem észlelhető hiteles dokumentumként egymagában, hiszen könnyen módosítható. A fénykép tekinthető konstrukciónak, az értelmezése nagyrészt szubjektív. A képen rögzítetteknek kontextualizálásra van szüksége ahhoz, hogy a befogadó számára eszközöket biztosítson megfejteni a jelentését.

Az újmédia

Napjainkban, abban a világban, amelyben az informatika mindenhol jelen van, a média is új formákat ölt. A hivatásos újságírók által előállított médiatartalmakat is többnyire a közösségi oldalakon osztják meg, továbbítják, véleményezik. Nyíri Kristóf írásában idézi James Katzt, aki 2008-ban úgy vélekedett, hogy „a fékek és ellensúlyok nélküli »újságírás« tág teret ad az ellenőrizetlen és felelőtlen híradásoknak, illetve egyáltalán megbillenti a hír és kommentár közötti kívánatos egyensúlyt” (Nyíri 2010, 94-95).

Az újmédia az okostelefonba költözött. Egyfajta „minden egyben” formát ölt. Röviden az újmédiára elmondhatni, hogy az „ITT, MOST, MINDENT” jellemző (Balázs 2018). Sajátossága, hogy mindenki adó, mindenki befogadó.

Balázs rámutat az újmédia jelenségére. Ide sorolhatnánk a nagy olvasottságnak örvendő blogokat, amelyeket többnyire fiatalok írnak. A szerzők, habár kommunikációs érzékkel rendelkeznek, sok esetben kevés ismeret birtokában vannak. Mégis sokak számára ezek a blogok tájékoztatói forrássá válnak. Az online médiatérben az információk röviddek, elmaradnak a háttérmagyarázatok. Sokszor látványosan vannak kommunikálva kiragadott, félrevezető tények. A likevadászat sok esetben álhírekhez vezet. Az előbb említett ok miatt a szórakoztatás, a koholmányok előretörnek, és hiteltelenné teszik a hivatásos újságírást. A fikció és a valóság között mozgó újmédia ellenőrizhetetlenné válik, a hagyományos újságírói értékek nem számítanak.

A „hagyományos” média (nyomtatott média és „broadcast” média, azaz a rádió és tévéadások) lineáris történetstruktúrában juttatta el a tartalmakat a felhasználókhoz. Az interaktivitás hiányzik, a befogadó nem tud visszajelezni. A folyamat egyirányú.

Az újmédia adatbázisszerűen működik, eszközei közé sorolhatjuk a közösségi médiákat, okostelefonokat, táblagépeket, interaktív televíziót, videócatornákat.

Jellemző az interaktivitás, a tartalomszerkesztés nem lineáris. Bárki közzé tehet tartalmakat.

A média egyre jobban épít a vizualitásra, a képekre, mozgóképekre. A fogyasztók a médiatartalmakat egyre inkább audiovizuális úton fogadják be, a fizikai képek dömpingje miatt egyfajta vizuális inflációnak is tanúi vagyunk. A médiafogyasztó gyakran több vizuális impulzussal találkozik, mint amennyit képes feldolgozni. Sajnos észlelhetjük, hogy a sztori fontosabb, mint a professzionális tálalás, ezért több hír felületesen, gyenge minőségű illusztrációkkal jelenik meg. Az újmédia megjelenése előtt az információk egyfajta szűrésen mentek át, a formába öntést szakemberek végezték. Az újmédia megjelenésével a szűrés fogalma átértékelődött, az információk szinte szűrés nélkül zúdulnak a fogyasztókra.

A múltban a fizikai kép sokáig ritkaságnak számított. Mivel ritkaságnak számított, egy-egy fizikai kép hatása óriási volt: az emberek képesek voltak hosszan, lenyűgözve szemlélni azokat. A fényképezés felfedezésével könnyebbé vált a fizikai képek létrehozása, a képek hozzáférhetővé váltak. Napjainkban, mikor óriási számú képpel találkozunk naponta, a kép már nem képes hosszan lekötöni a figyelmet. Annak érdekében, hogy a képek megragadják figyelmünket, harsányabbá, impulzívabbá válnak.

E. H. Gombrich már 1972-ben leírta: „olyan történeti korszak kezdetén vagyunk, amelyben a kép átveszi az írott szó helyét” (Gombrich 1972, 123).

Paradigmaváltás a fotográfiában

A fotográfia és a képalkotás terén is paradigmaváltásnak tanúi vagyunk. A paradigma egy keret, egy gondolkodási és cselekvési mód. Az egyik paradigmáról a másikra való átállást paradigmaváltásnak nevezzük. A paradigmaváltás az analógról a digitális fényképezésre való áttérésnek köszönhető. A filmes paradigma olyan szabályokon alapult, amelyeket az határoz meg, hogy mit lehet tenni a filmmel. A digitális paradigma egy másik szabályrendszeren alapul, attól függően, hogy mit lehet tenni a digitális technológiával.

A régi paradigmától az új paradigmáig való elmozdulás kihívás, mert szakítást jelent a hagyományokkal és a dolgok elfogadott módjával (Briot 2021).

Az analóg, filmre való fotózás egy elég merev médium volt, sok mindent nem lehetett megcsinálni. A digitális fényképezés egy jóval rugalmasabb médium. Digitális fényképezéssel szinte mindent meg lehet csinálni, amit filmmel nem lehet. A kérdés nem az, hogy „meg tudjuk-e csinálni ezeket a dolgokat a digitális fényképezéssel”? A kérdés az, hogy „akarjuk-e csinálni ezeket a dolgokat a digitális fényképezéssel”?

Mindkét paradigma helyes vagy helytelen, csupán nézőpont kérdése.

A továbbiakban megvizsgálom, hogy a filmes paradigma hogyan befolyásolja továbbra is a fotózáshoz való hozzáállásunkat. Megvizsgálom azokat a dolgokat, amelyeket a fotósok továbbra is csinálnak annak ellenére, hogy már nem szükségesek.

Creating Artistic Photographs^{SEP} – Film to Digital Paradigm Shift című írásában Alain Briot kiemel néhány helytelen berögződést a digitális paradigmáról (Briot 2021).

1. Az a meggyőződés, hogy egy felvételen kell megörökítenünk a jelenetet

Az a koncepció, hogy egy jó fotós egyetlen képkockában is elkészítheti a felvételt, elavult. Ez a cél a filmre való fotózásból fakad, mivel az analóg fotózás költséges volt, emiatt a fotós rendelkezésére álló filmkockák száma korlátozott volt. A digitális fotózásnál ez már nem érvényes, a költségek minimálisak. Ezért annyi felvételt készíthetünk, amennyit akarunk. Ennek ellenére a fotósok most is mérlegelik, hogy helyes-e, ha több felvételt készítenek egy helyett.

2. A meggyőződés, hogy a felszerelés számít

A digitális fotózásnál a fényképezőgép kiválasztása nem a képminőség, hanem az egyéni ízlés kérdése. Kis és közepes méretben ugyanaz a minőségű fénykép készíthető különféle fényképezőgépekkel a mobiltelefontól a közepes formátumig.

3. A fotósoknak sok nehéz felszerelésre van szüksége

A filmmel való munkához több kameratestre, több objektívre, állványra és egyébekre volt szükség. Minél nagyobb volt a filmformátum, annál nehezebb volt a felszerelés. A digitális fényképezés esetében kiváló fényképek készíthetők egy könnyű, zsebben hordható mobiltelefonnal. Ha valaki valódi fényképezőgépet szeretne használni, számtalan típusú digitális fényképezőgép áll rendelkezésére. A fényképezőgépeken beállítható magas ISO és a nagy fényerejű objektívek mondhatni majdnem teljesen szükségtelenné tették az állványok használatát.

4. Az a hit, hogy mindent rendbe kell hoznunk a kamerában

A filmes paradigma azon alapult, hogy a lehető legtöbb dolgot a kamerába helyezzük: kompozíciót, fedettséget, színeket, expozíciót, szűrőválasztást stb. A film és a kamera irányított. A filmre rögzített kép közel állt a végső nyomat megjelenéséhez. A digitális paradigma egy olyan nyers fájl rögzítésén alapul, amely meglehetősen távol van a végső képtől. A végső kép ebből születik utómunkával és feldolgozással.

5. Az a hiedelem, hogy fényképezni nehéz

Az analóg fotózásnál a megfelelően exponált fénykép készítése kihívást jelentett, és az eredmények csak a labormunka után váltak megtekinthetővé, mindez időbe telt. A digitális fényképezőgépek valós időben mutatják meg nekünk az eredményt az LCD képernyőn. A hisztogramok, az automatikus expozíció, az automatikus sorozatkészítés, a HDR és a mesterséges intelligencia segít a megfelelő expozíció megtalálásában. Mivel a kép megtekintése azonnali, a hibákat a helyszínen kijavíthatjuk. Ez azt jelenti, hogy a megfelelően exponált fénykép készítése többé nem nehéz.

6. Az a hit, hogy a fotózást már nem kell megtanulni

Lehet, hogy digitális rögzítéssel könnyebb jó fényképet készíteni, mint filmmel, de ez csak azt jelenti, hogy a lécet megemelték. A digitális kiindulási minőségi pontja magasabb, mint a filmeknél.

Az expozíció csak az egyik aspektusa a fotózásnak. A kompozícióval, a feldolgozással és a művészi kreativitással is számolni kell. Ehhez tanulásra, gyakorlásra, fegyelemre és időre van szükség. A kiválóságnak ára van.

7. Nem helyénvaló, hogy személyes színpalettát készítünk

A filmnél az eredeti negatív színei olyan színek voltak, amelyeket a természetben is láthattunk, mivel a fényképezőgép által rögzített színek megváltoztatása kihívást jelentett.

A digitális rögzítésnél a végső kép színei azok a színek, amelyeket az elménkben látunk, mert kedvünk szerint változtathatjuk a színeket és a kontrasztot, lehetőség nyílik, hogy magunk által választott színpalettát használjunk. Ennek ellenére egyes fotósok ragaszkodnak ahhoz, hogy a természetben látható színeknek kell lenniük a végső képen.

Miután rávilágítottam néhány helytelen berögződésre a digitális paradigmáról, rátérnék arra, hogy hogyan hatnak a paradigmák a kreativitásra.

Egyetértve Briot-val, a paradigmák határozzák meg, hogyan épül fel inspirációnk. A különböző paradigmák eltérően strukturálják az inspirációt. Hogy ihletünk hogyan alakul át konkrét képekké, befolyásolja, hogy melyik paradigmát követjük. Bár az inspiráció forrása ugyanaz, az általunk követett paradigma sajátos módon fogja strukturálni a képalkotás folyamatát. A követett paradigma arra készíti bennünket, hogy olyan képeket hozzunk létre, amelyek megfelelnek ennek a paradigmának és szabályainak. Kezdetben helyettesítjük a filmes paradigmát a digitális paradigmával megvizsgáljuk a vizualizációt. Ez talán a legfontosabb aspektus. Az analog fotózásnál a fényképész vizualizálja a képet mielőtt exponálna. Ez a médiumnak köszönhető és azért szükséges, hogy a kép úgy nézzen ki ahogy a fotós elképzelte. A digitális fotózás esetében erre a fajta vizualizációra nincs szükség, mert a rögzítés képlekeny, és többféle megjelenéshez is feldolgozható.

Mi a fotózás jövője?

A fotózás képes megállítani az időt és megőrkíteni a jelentős pillanatokot. Egyes képek képesek rávilágítani arra az embertelenségre, amelyet az emberek képesek elkövetni, más képek pedig a változás tüzét gyújtják fel, amikor valami láthatatlan vagy ismeretlen dologra világítanak rá. A legfontosabb fényképek azok, amelyek önálló életet éltek.

Stephen Mayes-nek a *Time* magazinban megjelent cikke reflektál a fotózás jelenlegi helyzetéről, a közelgő fényképezési forradalomról (Mayes 2015).

Mi a modern fényképezés paradigmaváltása?

Mayes azt állítja, hogy a fényképezés egy kontextuálisabb, dinamikusabb és rezponzívabb képalkotás felé halad, amely eltávolítja a kétdimenziós paradigma korlátait, amely szerint a fényképezés jelenlegi állapotában van. Szerinte a fotózás többé nem hagyományos kép, hanem egy magával ragadó élmény, amely a videó, állóképek

és számítógépes fotózás elemeit ötvözi, hogy értelmesebb és reagálóbb fotózást hozzon létre a jövőben. Azok a munkák és társadalmi dokumentumfotók, amelyeket olyan sikeres fotósok, mint Eddie Adams, Diane Arbus, Garry Winogrand, Robert Frank, Don McCullin, Sebastião Salgado alkottak Mayes szerint nem feltétlenül fog változni, hanem a mai fotósok erősebb kontextuális jelentésű projekteket fognak létrehozni. Továbbá Mayes rámutat, hogy ebben a fényképzési forradalomban továbbra is értelmet fogunk találni a fotózáson, a videórögzítésen, az interaktív szoftvereken keresztül, valamiféle új közösségi alkalmazáson keresztül, amely közelebb hozza a világot egy kérdéshez vagy témához (Mayes 2015).

Arra következtethetünk, hogy a modern fényképezés paradigmaváltása az lesz, hogy több módot használnak a világ képeinek rögzítésére egyetlen egyedi, kétdimenziós fénykép helyett. A digitális korszak kiegyenlítette a feltételeket, hogy bárki tud elfogadható, jó fényképeket készíteni, de értelmes munkára, értelmes fotózásra nem mindenki képes (Crawford 2015).

Fred Ritchin is vizsgálja a fényképezés paradigmaváltását és a fényképezés újrafeltalálását (Ritchin 2020).

Ritchin rámutat, hogy napjainkban, a digitális korszakban a fénykép már nem észlelhető automatikusan hitelesnek, egy mechanikus rögzítési folyamat eredményeként kifejezve „a kamera soha nem hazudik”. A fényképeket manapság széles körben tekintik konstrukciónak, képlekenek, a valóságnak nagyrészt szubjektív értelmezései, és könnyen módosíthatók a szoftvereknek köszönhetően. Sokan készítenek fotókat, és megfelelő kontextus nélkül formálják jelentésüket. A fényképeket gyakran használják az előítéletek, a létezés illusztrálására, megosztás és „lájkolás” céljából ahelyett, hogy felfedezzük azt, ami esetleg ismeretlen. Sok olyan fotó jelenik meg, amely képes átirányítani a társadalmi fókuszot. Mit tehet ilyenkor egy fotós, különösen az, akit a dokumentálás vagy az újságírói szándék vezérel? A fotós tisztában kell, hogy legyen a mai médiakörnyezettel, és ne feltételezze, hogy a fényképet automatikusan hitelesnek veszik, mint egy író szavait. Bár a fényképnek továbbra is vizuális rögzítésként kell működnie, a fényképnek egyre inkább megfelelő kontextualizálásra van szüksége ahhoz, hogy a befogadó számára eszközöket biztosítson megfejtetni a jelentését. Ilyenek lehetnek más fényképek, videók, hangfájlok, a szemtanúk szempontjai vagy akár a fotós saját válaszai arra, amit látott. Függetlenül attól, hogy a befogadó a kontextust figyelembe veszi vagy sem, a folyamat hitelességet ad a képnek és a jelentése megfejtésének. A befogadó, aki a képpel és a kontextussal szembesül, eldöntheti, hogy megkeresse a képnek a jelentését ahelyett, hogy valaki megmondaná neki egy képfelirattal, hogy mit jelképez a fotó. Ez különösen fontos a jelenlegi médiaklírára jellemző bizalmatlanságban (Ritchin 2020).

Ha figyelembe vesszük az átalakult időket, amelyekben élünk, újra kell értékelni a fényképész megfigyelői és tanúi szerepét.

Ritchin szerint a hatékonyság érdekében a fotós figyelembe kell vegyen néhány dolgot:

- A fényképezés felfogása, mint a hiteles tanúságtétel egyik formája súlyosan lecsökkent, ezért többé nem lehet arra támaszkodni, hogy az objektív alapú kép rendelkezik egy automatikus asszociációval mint az „igazság” közvetítője.
- A fénykép egyszerre konstrukciója és értelmezése, nem pedig közvetítője az abszolút igazságoknak.
- A fotós munkája szerzőjeként felelős azért, hogy az általa készített kép kontextusba kerüljön, és így legyen bemutatva.
- Olyan fényképek készítése, amelyek célja, hogy megmagyarázzák mások életét anélkül, hogy ehhez lenne elegendő kutatás és előkészítés a fotós részéről, nem több, mint a fotós saját előítéleteinek szemléltetése.
- A tünetek ábrázolására koncentrálni, legyen szó háborúról, éhínségről, betegség vagy bármely más, anélkül, hogy feltárnák az ezekért felelős háttérrendszereket, elégtelen és félrevezető is lehet, és pusztán látványossággá változtathatja az alkotást.
- A képkalkor megközelítésének átláthatósága szükséges ahhoz, hogy megkíséreljen kommunikálni a befogadóval.
- A fényképeket gyakran másképp értelmezik az egyének és a különböző kultúrákból származóak.

A fentiek figyelembevételével segítséget nyújt nemcsak a fotósoknak, de a producereknek és szerkesztőknek is abban, hogy hatékonyabb és hatásosabb szerepet töltsenek be a társadalomban.

KÖNYVÉSZET

- BALÁZS G., 2018. *A hagyományos média vége, és ennek következményei* [online]. [Letöltés időpontja: 2023.02.23.] Elérhető: https://www.medok.ro/sites/medok/files/inline-files/MEdok_2018_03_01_balazs%20geza.pdf
- BRIOT, A., 2021. *Creating Artistic Photographs^[1] – Film to Digital Paradigm Shift* [online]. [Letöltés időpontja: 2023.03.21.] Elérhető: <https://photopxl.com/creating-artistic-photographs-film-to-digital-paradigm-shift-part-1/>
- CRAWFORD, A., 2015. *The Paradigm Shift of Modern Photography* [online]. [Letöltés időpontja: 2023.04.11.] Elérhető: <https://precise-moment.com/2015/09/01/the-paradigm-shift-of-modern-photography/>
- GOMBRICH, E.H., 1972. The Visual Image. In: *Scientific American* 1972. szeptember. Magyarul megjelent *A látható kép* címmel. In: HORÁNYI Özséb (szerk.) 1978. *Kommunikáció II.*, Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó.
- MAYES, S., 2015. *The Next Revolution in Photography Is Coming* [online]. [Letöltés időpontja: 2023.04.16.] Elérhető: <https://time.com/4003527/future-of-photography/>
- NYÍRI K. (összeállította), 2010. *Mobilvilág. A kapcsolat és közösség új élményei.* Budapest: Magyar Telekom Nyrt.
- RITCHIN, F., 2020. *The Paradigm Shift: Reinventing the Photographer* [online]. [Letöltés időpontja: 2023.04.06.] Elérhető: <https://thefifthcorner.org/wp-content/uploads/2020/12/The-Paradigm-Shift-Reinventing-the-Photographer-1.pdf>